

Dežawýu hadysasy näme?

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Türkmen dili
написано kitapcy | 26 январа, 2025

Dežawýu hadysasy näme? DEŽAWÝU HADYSASY NÄME?



Déjà Vu jümlesinden alnan, »dežawýu« fransuz dilinde «eýýäm görülen» diýmekdir. Başga bir söz bilen aýdylanda, dežawýu, bir zady ýa-da hadysany ilkinji gezek gören ýa-da başdan geçiren ýaly gören ýaly duýmak ýagdaýydyr. Şeýle hem beýniňizde iki pikir akymynyň çaknyşmagy netijesinde ýüze çykýan bökdençlik hökmünde kesgitlenip bilner.

Adamlaryň 97 göterimi ömründe iň bolmanda bir gezek déjàu wu başdan geçirýär öýdülýär we hatda adamlaryň üçden iki böleginiň dežawýu yzygiderli başdan geçirýändigini çak edilýär. Şu nukdaýnazardan seretsek, dežawýu ähli belli şuna meňzeş tejribelerden has ýyggy duş gelýän ýagdaýdyr.

Dežawýu wu häzirki zaman dünýäsiniň täsiri sebäpli has giňden ýaýran bir ýagdaýa öwrülen hem bolsa, adamlar yüzlerçe ýyl ozal déjàu wu başdan geçirýärdiler. Dežawýu hakda iň gadymy çeşme biziň eramyzyň 400-nji ýyllarynda ýaşap geçen Sankt-Peterburgdyr. Awgustine degişlidir. St. Awgustin ýalan ýatlamalaryň kesgitlemesini dežawýu üçin ulandy. Dežawýu diýip atlandyran ilkinji adam, 1851-1917-nji ýyllar aralygynda ýaşan Emile Boirac atly fransuz filosofdy.

Bu meselä ylmy nukdaýnazardan çemeleşen ilkinji adam FL Arnaud

atly newrologdy.

- **Dežawýu nähili bolýar?**

Soňky gözleglere görä, déjà vu iki dürli habarlylyk akymynyň çaknyşmagy netijesinde ýüze çykýar; häzirki ýagdaýy tanamak tejribesi we ýalňyşlygy. Geň ýeri, deàu wu başdan geçirýän adam bu ýagdaýy görýär. Bölünen düşünje déjà vu-nyň aşagynda ýerleşýär. Päsgeleşlik ýa-da görüşiň päsgelçiligi sebäpli şekil iki gezek gaýtadan işlenýär.

Mysal bilen düşündirmek has dogry bolardy. Dostlaryňyz bilen bir kafe gitdiňiz, oturdyňyz, çay zakaz etdiňiz, dostuňyz çaydan bir dem aldy-da, ýylgyrdy we halamaýandygyny aýtdy. Şol pursatda deàu wu başdan geçirdiňiz we dostuňyzyň eýýäm çayy halamaýandygyny aýdyp, göwnüne degen ýaly bolduňyz. Dežawýu şeýle başdan geçirilýär.

Dežawýu ýüze çykan pursatynda biynjalyk bulaşyklyk döredip bilse-de, adatça zyýanly ýagdaý däl. Iredadaw we stresli adamlar has köp duýýarlar, sebäbi bu ýagdaýlaryň ikisi hem uzak we gysga möhletli ýada ýaramaz täsir edýär. Wagtlaýyn lob epilepsiýa barlaglarynda dopamin dežawýu başdan geçirmegiň täsirli bolandygy görkezildi.

Dežawýu duýgusy üçin umumy kesgitleme bermek mümkin, ýöne bu düýbünden şahsy tejribe bolansoň, her kimiň başga bir dežawýu tejribesi bar öýdülýär. Dežawýuny yzygiderli başdan geçirýän adamlaryň beýnilerinde çal reňkli maddalaryň az bolandygy syn edildi. Çal reňk, beýniniň daşky gatlagy, hereket, ýat we emosional gözegçilik üçin jogapkärdir. Çal reňk näçe köp bolsa, bu hereketler şonça-da sagdyn bolýar.

Dežawýuny başdan geçirýän epilepsiýa keseli bolan adamlaryň beýnisiniň ýat bilen baglanyşykly böleklerine täsir edýändigini, dežawýu başdan geçirýän sagdyn adamlaryň beýnisiniň emosional böleklerine täsir edýändigini mälimdir. Şeýle-de bolsa, umumylaşdyrmak üçin, dežawýunyň esasy sebäbi, wizual ýatlamalary dolandyryan orta wagtlaýyn lobda ýüze çykýan adaty bolmadyk signallardyr.

- **Lukmanyň ýanyna gitmeli?**

Wagtal-wagtal başdan geçirmek adaty we zyýansyzdyr we keseliňiziň bardygyny görkezmeýär. Şeýle-de bolsa, hepdede birnäçe ýa-da birnäçe gezek dejà vu başdan geçirýän bolsaňyz, epilepsiýa ýa-da başga bir newrologiki näsazlyk bolup biler. Şonuň üçin şeýle ýagdaýda hünärmen lukman tarapyndan barlanmagy maslahat berilýär.

Wepa ABDYLLAÝEW,

Döwletmämmet Azady adyndaky Türkmen milli dünýä dilleri institutynyň Gündogar dilleri we edebiýaty fakultetiniň Hytaý, Türkmen dili we edebiýaty hünäriniň 1-nji ýyl talyby. Geň-taňsy wakalar